

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Odd. pro vědeckou činnost PedF UK Praha
M.D.Rettigové 4
116 39 Praha 1 – Nové Město

Posudek oponenta na dizertační práci

Autor : P. Mgr. Piotr Marek Kowalski

Téma práce : Eschatologické motivy ve filosofii K.Jaspera

Oponent : PhDr.Helena Kalábová, Ph.D.
Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně – humanitní a pedagogická
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Liberec 1, Studentská 2

Společenská závažnost a aktuálnost tématu :

Společenská závažnost tématu předložené dizertační práce je zejména v následujících souvislostech:

- Eschatologie jako nauka o posledních věcech člověka a dnešní postmoderní svět v kontextu existenční i existenciální krize
- Pojem transcendence a mezní situace v životě člověka
- Epimeleia a Thanatologia v pojetí západní kultury životě současného člověka
- Stěžejní pojmy Jaspersova filosofického myšlení
- Otázka filosofie a náboženství ve vztahu Boha a člověka
- Výchova jako přivedení k možnosti žít svobodně, v odpovědnosti, v uvědomování si nezajištěnosti v každém okamžiku života, otevřenost k autenticitě prožitků a k počátkům
- Filosofické přesahy ve výchově současného člověka

Smysl a hlavní cíle dizertační práce:

Smysl a cíl dizertační práce spatřuje autor v přiblížení díla a myšlení filosofa K.Jaspera ve smyslu života a mezních situací v existenci člověka, ale také života ve smyslu pohybu po životní cestě k horizontu, tedy „každodennost života jako příprava na smrt“.

Autor se soustředil na dílo filosofa, který svým vztahem k transcendentnu nevyklučuje existenci Boha, protože jako filosof ví, že ji nelze vyvrátit, ani potvrdit. Právě v těchto filosofických mezích se autor dizertační práce myšlenkově pohybuje. Rozpracovává ve svém textu témata bytostná-komunikaci a existenci člověka, význam mezních situací v životě a svobodu člověka, existenční a

existenciální úzkost, pojetí podmíněného a nepodmíněného požadavku, rozštěpení subjektu a objektu, čas, věčnost, výchovu, smrt, šifry transcendence, lásku, Boha.

Upozorňuje na nutnost porozumění mezilidskému vztahu ve smyslu ex-sistence a vztahování se k druhému člověku - „nelze uchopit Boží ruku, ale ruku druhá v osudu“. Existence je tak vnímána v přesahu k něčemu jinému – objímajícímu, transcendentnímu. Svobodné rozhodování je pojímáno jako aktualizování a komunikace otevírá ozřejmování plného žití, ale také je zde zmiňován problém osamocení, nicoty a z ní vycházející existenciální úzkost. S tímto autor spojuje odcizení člověka ve smyslu sám sobě i druhým lidem a užívá termín „počítačový člověk“.

Vysvětlením termínu „mezní situace“ jako opaku každodennosti je položena otázka po pravé podstatě člověka, což autor srovnává s myšlenkou Jana Patočky o „spadnutí šupin z očí“.

Šifry transcendence dle Jasperse jsou v textu dávány do souvislosti s myšlením v určitém horizontu s možností obklopujícího a s horizontem dalšího obklopujícího. V okamžiku selhání jistoty a opory v žití dosud platné se otevírá člověku možnost existovat v pravém významu slova a v kontextu tohoto žití je eschatologie „odpovědí na otázky“. Právě toto je velmi důležitá myšlenka, prostupující celým autorovým textem.

Svobodu v žití člověka prezentuje autor jako možnost rozhodování se - „člověk neustále ztroskotává v čase, ale neustále se může také svobodně rozhodovat“.

S otázkou svobody je spjata i úzkost člověka – existenční a existenciální. Autor vymezuje úzkost vitální- ztráta sebe sama jako jsoucího, avšak při ztrátě víry v transcendenci jako existenciální. Tuto myšlenku propojuje i s podobným ve filosofii J.A.Komenského – jako výzvu k životu žitému.

Jen z kontextu je možno rozeznat, že autor dizertační práce je sám hluboce věřící, a to zvláště ke konci předloženého textu, kde jsou úvahy a komentáře ve vztahu filosofie a náboženství a vztah Boha a člověka. Je patrná blízkost autora k samotnému Jaspersovi a dalším filosofům myšlenkově podobných, hodnotících zcestí západní kultury- str. 79 se raduje Jaspersovým odhalením Kierkegaardova pojetí křesťanství (dětsky prostá zbožnost ve smyslu blízkosti Boha bez pochybností – Bůh je) i Nietzscheovy nepřijatelné vize nadčlověka a obav z budoucnosti lidstva s touhou „vůle k moci“. Myšlenka věčného návratu (str. 36) ve srovnání Dionýsa a Krista je odkazem k neustálému pobytu bez završení (vznikání a zanikání).

Je patrné, že autor nenachází naději pro člověka ve smyslu otázky času, prostoru a smrti. Smysl eschatologie je přítomný (str. 95 – smysl eschatologie je v přítomnosti). Zde také připomenuta heideggerovská myšlenka o přípravě na smrt v každém okamžiku žití. V následném textu jsou porovnány filosofické myšlenky Jasperse a Heideggera o smrti - Jaspersovo pojednání o individuálně-spásné smrti v rozvrhu lidské existence v porovnání s existenciálně-ontologickou analýzou Martina Heideggera.

Na str.48 zmiňuje autor Ratzingera a jeho myšlenky – západní svět se pokoušel vykoupit člověka „mimo kříž“ a někdy i „proti kříži“, Upozorňuje také na čtvrtý rozměr času dle Hogenové (str.56)- blízkost, která otevírá a prohlubuje možnosti současné pedagogiky ve smyslu života člověka a smyslu světa. Zmíněna je i myšlenka Jana Patočky o domově jako rozšířeném organizmu, o výchově v rodině a významovosti role matky, otce, prarodičů a sourozenců.

Metodologie dizertační práce:

Předložená dizertační práce obsahuje 112 stran textu. V seznamu literatury je uveden úctyhodný počet titulů české i zahraniční literatury a další citované zdroje. Vytyčenému cíli a s ním spojeným záměrům odpovídá metodologie zpracovaného tématu.

Výsledky dizertační práce s přesahem do pedagogiky:

Autorovo pojetí a prezentace eschatologie v díle K. Jasperse jako nauky o posledních věcech člověka v souvislosti s výchovou otevírá otázku po smyslu samotného žití. Jasper je zde autorem

prezentován jako hlasatel naděje a povinnosti ve výchově člověka k lidství v pravém slova smyslu ontologickém v kontextu lásky, bez níž je smysl výchovy a samotné existence člověka ztracen.

Připomenutím heideggerovské myšlenky pobytu člověka ve smyslu bytování mezi jsoucím a bytím je v textu otevřena otázka „bezdomovství“ jako bloudění a ztracení bytí. Člověk jako pastýř bytí naslouchá volání a nepřekoná osud, bytí se musí k němu navrátit ze sebe samého. Zmíněním a ozřejmením temporality v lidském životě a zabýváním se „již-bytí-v“ autor zdůrazňuje důležitost výchovy člověka ve smyslu určujícího pro budoucí lidské bytí.

Jaspersova výchova jako plánovaná událost s okamžiky zvrátů má ve svém obsahu metaforický rozměr lásky (láska táhne až k pravému bytí) a autorem je v této souvislosti připomenuta smysluplnost pedagogiky a celého výchovného dění. Pochopením a uchopením smyslu života a porozuměním člověku je umožněno ve výchově připravovat se na věci poslední, aniž si to uvědomujeme.

Přínos dizertační práce :

Myšlenka prezentní eschatologie jako permanentní naděje v každodennosti je velkým přínosem a možností užití ve smyslu „tragičnost jako možnost“ v širokém kontextu života. Výchova člověka současnosti získává svojí důstojnost orientací na filosofické přesahy i na upřímnou víru.

Eschatologie jako nauka o posledních věcech chápe smrt jako vyvrcholení, završení, triumf a v tragičnosti je spatřována možnost. Autor se zabývá tímto tématem napříč filosofickým tázáním v myšlenkách Platóna, Aristotela, sv. Augustína, Tomáše Akvinského, Descarta, Kanta, Nietzscheho, Heideggera, Kierkegaarda a dalších a tím umocňuje cenu předkládaného textu dizertační práce. Existenciální- smrtelnost, časovost, prostorovost- nejsou kategorie logického typu, jsou fenomény po provedené transcendentální epoche a k pochopení je nutné vysvětlení bytí a vztah k jsoucímu, což je v současné výchově karteziánsky orientované velkým úkolem.

Autor v plném uvědomění si současného bytostného bloudění a hledání „smyslu života“ spatřuje možnost v Jaspersově filosofickém myšlení a jeho cesta je naznačena přes aktualizaci eschatologie v každodennosti... „*Filosofování ... znamená učit se žít a umět umírat*“.

Praktické užití, např. didaktické ověření diskutovaných částí práce s pokročilými studenty a následně (modifikované) konkrétní adresování cílené k dětem, nemocným, psychopatologickým osobám (o nichž je i zmínka v textu), starým lidem v aktuálnosti konečné etapy života a nebo i využití v kontextu přípravy bohoslužby naplní hodnotu. V diskusní části obhajoby by jistě bylo pojednání o osobní zkušenosti autora s přenesením do praxe přínosné. Zajímavé by jistě také bylo pojednání o aktuálně prožívané krizi hodnot globalizované společnosti ve smyslu „řeky národů“ a základních existenciálů s orientací na výchovu k lidství.

Předloženou dizertační práci P. Mgr. Piotra Marka Kowalskeho považuji jako oponentka za velmi zdařilou. Splňuje stanovené podmínky, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Liberci dne 4.5.2015

PhDr. Helena Kalábová, Ph.D.